



УДК598.2(477)

## ТРАДИЦІЇ ВЖИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ВИДОВИХ І РОДОВИХ НАЗВ ПТАХІВ У НАУКОВИХ ПЕРШОДЖЕРЕЛАХ

**Г. В. Фесенко**

*Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України*

e-mail: [h.fesenko@gmail.com](mailto:h.fesenko@gmail.com)

*Стаття містить аналіз використання різних форм видових і родових національних назв птахів в україномовних фауністичних зведеннях і спеціальних роботах з орнітономенклатури за останній півтора столітній період. У середині 19 століття в українській національній натуралістичній номенклатурі, яка була вперше представлена в спеціальних роботах Івана Верхратського, було використано п'ять типів назв для позначення біологічних видів. Показано, що в 20 столітті традиційним стало подання назв видів за порядком латинської номенклатури, тобто за формою «іменник + прикметник». Деякі українські дослідники, які спочатку використовували українські назви у формі «прикметник + іменник», пізніше стали прихильниками протилежного порядку слів. Крім того, традиційно українські назви видів можуть складатися тільки з одного слова, якщо вони є індивідуальними (наприклад, беркут, балабан, брижач, грак та ін). Протилежне розташування слів у двослівних назвах видів у нашій науковій літературі виникло під впливом деяких іноземних мов і поки що інколи трапляється в окремих виданнях. Зазначено, що в українській номенклатурі птахів існує традиція використання як однослівних, так і двослівних назв родів. Історії вітчизняної номенклатури відомі приклади, коли назви родів з послідовністю слів «прикметник + іменник» доповнювали ще одним прикметником у постпозиції для утворення назви виду. Таким чином було сформовано безліч книжкових трислівних видових назв, які орнітологи не використовували на практиці. За останні два десятиліття сформувалася традиція подавати родові назви за формою «прикметник + іменник», що дозволяє відрізнити*



схожі назви видів і родів птахів, які складаються з двох слів. Запропоновано, якщо назва роду складається з прикметника та іменника, тоді для утворення назв видів у межах цього роду слід використовувати тільки відповідний іменник. Крім того, всі назви родів треба писати з великої літери, що вказує на індивідуальний характер кожної родової назви, в той час як схожі назви видів необхідно писати з маленької літери, оскільки їх можна використовувати не тільки для позначення видових таксонів, але і як аналог слова «птах».

**Ключові слова:** українська номенклатура птахів, назви родів і видів, унормованість вжитку.

### **Traditions of usage of national species and genus names in scientific works.**

H. V. Fesenko. Schmalhausen Institute for Zoology, NAS of Ukraine

*The article deals with the analysis of using different forms of species and genus national bird names in faunistics issues and special works on nomenclature in Ukrainian, published over the last century and a half. In the middle of the 19<sup>th</sup> century, when our national natural nomenclature was first presented in the works of I. Verkhtsky, five types of names were introduced to denominate biological species. It is shown, that in the 20<sup>th</sup> century it became traditional to represent the species names in the order of the Latin nomenclature, i.e. in form of «noun + adjective». Some Ukrainian researchers, who initially used the Ukrainian species names in the form of «adjective + noun», later became adherents of the use of species names in the opposite word order. In addition, the Ukrainian species names can traditionally be one-word if they are individual (e.g., «berkut», «balaban», «bryzhach», «grak» etc.). The opposite word order in two-word names happens only occasionally. Probably, this form of names in our national scientific literature has arisen under the influence of some foreign languages. Moreover in the Ukrainian nomenclature of birds there is a tradition of using both one-word and two-word genus names. The history of the Ukrainian bird nomenclature shows examples when two-part name of the genus in the sequence «adjective + noun» was supplemented by the adjective in the postpositions to form the species name. In this way many three-word names of species were formed, but ornithologists did not use them in practice. Over the past two decades, there has been a tradition to present genus names in the form of «adjective + noun». This gives an opportunity to distinguish similar names of bird species and genus, consisting of two words. It is suggested that if the name of the genus consists of «adjective + noun», then for the formation of the species names of this genus it is necessary to use only the corresponding noun. In addition, it is specified that all names of genera must be written with a capital letter to show individual character of each genus name, while similar species names must be written with a small one, since they can be used not only to refer to species taxon but also as an analogue of the word «bird».*

**Keywords:** the Ukrainian bird nomenclature, names of genera and species, orders of usage.



**Традиции использования украинских видовых и родовых названий птиц в научных первоисточниках.** Г. В. Фэсэнко. Институт зоологии им. И. И. Шмальгаузена НАН Украины.

*Статья содержит анализ использования разных форм видовых и родовых национальных названий птиц в украиноязычных фаунистических сводках и специальных работах по орнитономенклатуре за последний полутора-вековой период. В середине 19 столетия в украинской национальной натуралистической номенклатуре, которая была впервые представлена в специальных работах Ивана Верхратского, было использовано пять типов названий для обозначения биологических видов. Показано, что в 20 столетии традиционным стало представление названий видов по порядку латинской номенклатуры, т.е. по форме „имя существительное + имя прилагательное”. Некоторые украинские исследователи, которые первоначально пользовались украинскими названиями в форме „имя прилагательное + имя существительное”, позже стали сторонниками противоположного порядка слов. Кроме того, традиционно украинские названия видов могут состоять только из одного слова, если они являются индивидуальными (например, беркут, балабан, брижач, грак и др.). Иное размещение слов в названиях видов, состоящих из двух слов, случается лишь изредка. Видимо, эта форма названий в нашей научной литературе задержалась под влиянием некоторых иностранных языков.*

*Помимо того, в украинской номенклатуре птиц существует традиция использования как однословных, так и двухсловных названий родов. История отечественной номенклатуры знает примеры, когда названия родов с последовательностью слов „имя прилагательное + имя существительное” дополняли еще одним прилагательным в постпозиции для образования названия вида. Таким способом было сформировано множество книжных трехсловных видовых названий, которые орнитологи на практике не использовали. За последние два десятилетия сформировалась традиция представлять родовые названия по форме „имя прилагательное + имя существительное”, что позволяет отличить схожие названия видов и родов птиц, состоящие из двух слов. Предложено, если название рода состоит из имени прилагательного и имени существительного, тогда для образования названий видов в пределах этого рода следует использовать только соответствующее существительное. Кроме того, все названия родов надо писать с большой буквы, что указывает на индивидуальный характер каждого родового названия, в то время как похожие названия видов необходимо писать с маленькой буквы, поскольку их можно использовать не только для обозначения видовых таксонов, но и как аналог слова «птица».*

**Ключевые слова:** украинская номенклатура птиц, названия родов и видов, нормирование использования.

Беззаперечною нормою у наукових працях, що стосуються певних біологічних видів або груп видів, є наведення їхніх латинських назв, щоб навіть іншомовний читач міг принаймні орієнтовно визначити, що є об'єктом дослідження. У мовах, в яких



власна природнича номенклатура набула значного розвитку, латину, як правило, супроводжують і національними назвами, причому, в разі повторного згадування тих самих видів, пріоритет надають останнім.

Кожна з розвинених національних номенклатур формується не тільки за міжнародно рекомендованими правилами, але й на основі певних національних традицій. Найвиразніше відмінності між національними номенклатурами проявляються у тому, чи послідовність слів в назві виду є такою самою, як в його латинській назві – „іменник + прикметникове видове означення”, а чи зворотною – „прикметник + іменник”.

Не вдаючись до статистичного узагальнення, на жаль, можна стверджувати, що далеко не усі вітчизняні колеги-орнітологи приділяють увагу спеціальним працям з української номенклатури птахів навіть тоді, коли це слід було б робити. Доказом цього є прикрий випадок, коли вперше виявленому в Україні виду *Phylloscopus fuscatu*s автори знахідки дали назву „вівчарик бурий” як вперше запропоновану (Форманюк и др., 2012), в той час як цю саму назву бачимо у відомій праці „Російсько-українсько-латинський зоологічний словник” (Маркевич, Татарко, 1983). Між виходом з друку згаданих джерел лежить 30-річний період, якого наче й не було для авторів фауністичної знахідки. А початки вітчизняної природничої номенклатури, зокрема й птахів, заклав Іван Верхратський ще півтора століття тому. За цей час вітчизняна номенклатура птахів зазнавала змін, розвивалася, але поряд з тим у ній збереглися певні національні традиції, особливо у вжитку назв таких рангів, як вид і рід.

## Матеріал і методи

Для виявлення певних традицій у представленні вітчизняних видових та родових назв птахів використано лише україномовні першоджерела, які містять переважно загальнонаціональні відомості про орнітофауну України та назви видів або родів. У виданнях російською мовою стосовно птахів нашої країни якщо й наведено українські назви, то представлені вони, як правило, за порядком російської номенклатурної традиції.

У розгляді особливостей вжитку національних назв проаналізовані джерела розділено на такі, що включають типові фауністичні описи видів і в яких назви птахів є лише супровідним, хоча і важливим елементом, а також на спеціалізовані, які присвячені саме питанням національної номенклатури.

Порівняння між цими двома групами першоджерел форм назв, наведених у них, дає найбільш цілісне уявлення про усталення подання назв видів та родів у нашому орнітологічному називництві.

## Розгляд та обговорення

Першим загальноукраїнським зведенням про орнітофауну нашої країни стала праця „Птахи УРСР” (Шарлемань, 1938). Вона містить тільки вітчизняні назви видів, які представлені за зразком латинської видової назви – „іменник + прикметникове видове означення”. Тож на початках укладання загальнонаціональних описів складу птахів країни було задіяно саме цю форму видових назв.

Інша форма вітчизняних видових назв, з протилежною послідовністю слів у них – „прикметник + іменник”, з’явилася у таких виданнях 1950-х років, як „Виз-

начник птахів УРСР” (перша редакція) та один з випусків серії „Фауна України” (Воїнственський, Кістяківський, 1952; Кістяківський, 1957). Варто зауважити, що семантично зазначеною послідовністю слів значнішою мірою характеризують певну рису конкретної особини, а не групи особин, зокрема виду. Наприклад, руда чапля як особина в гурті сірих чапель і чапля руда як вид, в оперенні усіх особин якого є рудий колір; лісовий коловодник як кулик, якого виявлено в лісі, і коловодник лісовий як вид з поширенням у лісовій смузі; білошия мухоловка як окремих птах з незвичним забарвленням шії і мухоловка білошия як вид з типовою рисою для усіх особин; сибірська тинівка як птах, привезений із Сибіру, і тинівка сибірська як вид з гніздуванням у цьому обширному регіоні тощо. Послідовність слів у видовій назві за формою „прикметник + іменник” є властивою російській мові, тому ймовірно, обидва автори цих видань опинилися під впливом норм саме цієї мови.

В англійській мові назви видів утворено в цілому подібно до того, як у російській, проте між ними є чіткі лексикографічні і певні функціональні відмінності. Усі слова в англійській назві виду пишуть з великої літери, наприклад: the White-tailed Eagle, the Great Black-backed Gull, the Siberian Accentor, тоді як у російській – з малої. У деяких випадках в англійській мові, щоб не повторювати повну назву виду, використовують її прикметникову частину, зокрема навзаєм повної назви птаха the White-tailed Eagle трапляється подальше використання лише прикметникової лексики White-tailed. Для російської мови типовим є протилежне: в разі повторення вживають тільки іменник з повної назви виду.

У 1960-х роках вийшла друга редакція праці „Визначник птахів УРСР” (Воїнственський, Кістяківський, 1962), в якій бачимо повернення до тієї форми видової назви, яку використовував Микола Шарлемань (1938) – „іменник + прикметникове видове означення”. Наступні два україномовні випуски серії „Фауна України”, що стосуються птахів, містять також цю форму вітчизняних назв видів (Зубаровський, 1977; Смогоржевський, 1979).

Власне, ці видання, починаючи від Миколи Шарлеманя (1938), у фауністичних описах птахів укріпили традицію вжитку видових назв саме у формі „іменник + прикметникове видове означення”. Використання цієї форми назв бачимо і в подальших фауністичних доробках, наприклад у працях „Птахи” (Воїнственський, 1984) „Птахи фауни України” (Фесенко, Бокотей, 2002), у низці регіональних зведень – „Гніздова орнітофауна басейну Верхнього Дністра” (Бокотей та ін., 2010), „Птахи садів і парків Києва” (Фесенко, 2010) тощо. У такому офіційному державному виданні-документі, як Червона книга України (1980, 1994, 2009), не тільки вітчизняні назви птахів, а й назви усіх інших видів тварин наведено у зазначеній формі.

Від 1950-х років і донині тільки в одному фауністичному зведенні використано інакшу форму видової назви – „прикметник + іменник” (Марисова, Талпош, 1984). Тож ця форма назв в описах птахів виявилася значно менш вживанішою.

Першою спеціалізованою стосовно птахів працею з вітчизняної номенклатури для наукового вжитку став „Словник зоологічної номенклатури. Назви птахів.” (Шарлемань, 1927). Утім варто сперше звернутися до словникових праць Івана Верхратського, в яких представлено переліки назв не лише птахів, а значно ширшого кола природних об’єктів, щоб розглянути форми назв видів у цього автора і прослідкувати тенденції їхніх змін та усталення. Наступний огляд найнаочніше здійснити, навівши приклади вживання форм двослівних українських назв, зокрема і птахів:



„Початки до уложення номенклятури...”	„Початки до уложення номенклятури...” та „Нові знадоби номенклятури...”	„Зоологія на низші класи середніх шкіл”
1864, 1869	1872 а, 1872 б, 1908	1922
<u>Іменник + прикметник, поєднані дефісом</u>	<u>Іменник + прикметник</u>	<u>Іменник + прикметник</u>
Вошг-пухова	Астриб пташачий	Бузько білий
Каня-болотяна	Жовна зелена	Горобець
Коровиця-рогата	Качка крижова	звичайний
Міль-пчільна	Ластівка димова	Дятель чорний
Шкаваронок-весняний	Пастушка коровска	Орел сизий
Яструбъ-великий	Пастушок кінський	Папуга сива
Яструбець-малий	Плистка біла	Плиска біла
	Туркач лісовий [горлиця звич.]	Синичка звичайна
	Чукурлій лісовий [жайворонок ліс.]	Стервун білий
	Яструб великий	Сип білоголовий
<u>Прикметник + іменник, поєднані дефісом</u>	<u>Прикметник + іменник</u>	<u>Прикметник + іменник</u>
Водяний-хрущ	Водній кіс	Дика гусь
Волове-вочко	Водяний біка [бугай]	Жовта плиска
Дикий-горошок	Глухий рябель [глушець]	Сизий голуб
Дикий-пацюк	Грішна пташка	Скальний голуб
Дубовий-рак [жук-олень]	Волове очко	
Нічна-зозуля [дрімлюга]	Златий птах	
	Плесконоса качка	
	Червене вольце	
<u>Іменник + прикметник</u>		
Снігурь красний		
Щипавка водяна		
<u>Прикметник + іменник</u>		
Болотяна курочка		
Риб'яче вочко		

У працях Івана Верхратського, опублікованих у 1860-х роках, трапляється найбільше різноманіття форм видових назв. Значно переважають у них однослівні іменникові назви видів. Однак впадає в око й те, що майже кожен фактичний біномен і у формі „прикметник + іменник”, і у формі „іменник + прикметник” наведено з використанням дефіса. Таке написання перегукується з одним із сучасних граматичних правил, котре пояснює, що в певних випадках, коли два слова складають єдиний науковий термін, то їх пишуть через дефіс (Український правопис, 2012). Проте це правило стосується назв-термінів, які утворені двома іменниками, наприклад: „кулик-довгоні”, „сичик-горобець” тощо. Через дефіс пишуть й лексеми, що утворені або двома прикметниками, або двома дієсловами з близьким семантичним змістом, зокрема „лякливий-полохливий”, „кричати-валувати”, але такі словосполучення до термінів не належать. Можливо, І. Верхратський, використовуючи дефіс в назвах, представлених у таблиці, бажав підкреслити єдність двох складових в них, тож поєднав дефісом іменник з прикметником, що вважається неприйнятним за теперішніми правилами правопису.

Доробки Івана Верхратського того періоду включають і назви, укладені без застосування дефіса, що бачимо з прикладів у таблиці цього допису. Представлено їх як за формою „прикметник + іменник”, так і за формою „іменник + прикметник”. Тож враховуючи використання дефіса, у той час автор, крім назв у вигляді однослівного іменника, користувався й чотирма формами двослівних назв.

Праці того самого автора, присвячені природничій номенклатурі й опубліковані у 1870-х роках та у 1908 році, вже не містять назв, у яких іменник і прикметник об’єднували б дефісом. У цей період кількість назв за формою „прикметник + іменник” дещо переважає назви, утворені за формою „іменник + прикметник”.

Варто зазначити, що також у цей період, як і у 1860-х роках, у переліках трапляються метафоричні назви, а саме „риб’яче вочко”, „грішна пташка”, „златий птах”, „волове очко”, „червене вольце” тощо. У цих назвах порядок слів є усталеним і міняти їх місцями не можна, ці назви є ідіомами. Формально їх можна віднести до біноменів, утворених за формою „прикметник + іменник”, проте вони складають окрему категорію назв, які за функцією ближчі до однослівних іменникових назв видів.

Згодом в останній редакції підручника з зоології Івана Верхратського (1922) бачимо представлення назв птахів переважно у формі „іменник + прикметник”, хоча загальна кількість їх у ньому невелика.

Як зазначено вище, першу спеціалізовану працю з вітчизняної орнітологічної номенклатури було оприлюднено наприкінці 1920-х років (Шарлемань, 1927). Майже усі національні біномінальні назви видів у ній, за винятком ідіомних, наведені за формою „іменник + прикметник”, яку можна також означити як „назва роду [іменник] + прикметник”. У такий само спосіб представлено і назви видів у наступному спеціалізованому словнику (Маркевич, Татарко, 1983), хоча в ньому не обійшлося без значної кількості казуїстичних випадків, які внесли плутанину в розуміння запропонованого авторами, про що йтиметься далі. Зазначена форма залишилася незмінною й у найостаннішому виданні праці „Анотований список...” (Фесенко, Бокотей, 2007).

Отже, якщо у проаналізованих фауністичних описах на тлі переважного використання форми „іменник + прикметник” іноді траплялася форма „прикметник + іменник”, то у працях, спеціально присвячених питанням орнітологічної номенклатури, для укладання назв видів вжито тільки форму „іменник + прикметник”.

У зв’язку з цим помилковим з боку анонімних редакторів, необізнаних з традиціями вітчизняної орнітономенклатури, є подання назв птахів у інтернет-джерела за формою „прикметник + іменник” в якості головного варіанту. Лише потім там наводять варіант за формою „іменник + прикметник” як синонім другого порядку, а в деяких таких джерелах бачимо хаотичну суміш обох форм видової назви без належного наведення синонімів (Bird names in Ukrainian, 2017; Welcome to Avibase, 2017 тощо). Власне, згадані анонімні редактори керуються нормою російської мови, нехтують нашими традиціями на догоду їй, не перевантажують себе думкою про те, що є традиційним для нашої мови, і не зважають на зазначену вище семантичну відмінність між двома формами назв. Врешті, вони нерідко переносять з російської в українську мову помилкові варіанти однослівних, іменникових назв. Отже, не можна повністю покладатися на дані інтернет-джерел, без належного критичного ставлення до них.

Праці Івана Верхратського містять майже 50 латинських назв родів птахів і вітчизняні відповідники до них. Із вказаної кількості 16 пар латинських означень і українських відповідників усталилися в сучасній номенклатурі. Поряд з тими, які наведено у формі однослівного іменника, є кілька двослівних назв, зокрема стосовно роду



Gallinula – „водяна курочка”, „болотяна курочка”, „дика курочка” (Верхратський, 1869). Можна вважати, що це найперший випадок в нашій науковій літературі, коли вказано двослівні родові назви птахів і саме народного походження. У спеціалізованій праці Миколи Шарлеманя (1927) наведено тільки 10 назв родів. Усі українські відповідники до них представлено у формі однослівного іменника, вони майже без будь-яких змін і нині є у вжитку.

Вітчизняну орнітологічну номенклатуру родового рівня вперше було детально подано у першій редакції фауністичної праці „Визначник птахів УРСР” (Воїнственський, Кістяківський, 1952), в якій широко використано двослівні назви родів у формі „прикметник + іменник”. Відтоді двослівні родові назви усталилися у вітчизняній номенклатурі. Але оскільки цю саму форму автори визначника застосували і для укладання назв видів, то доволі часто назва певного роду виявлялася ідентичною назві котрогось із видів, що належать до цього роду. У такому самому порядку наведено назви родів і видів у першому випуску серії „Фауна України” з відомостями про птахів (Кістяківський, 1957) та у польовому визначнику „Птахи України” (Марисова, Талпош, 1984).

Пошук прийнятної форми двослівних назв родів у колі вітчизняних орнітологів на цьому не завершився. У другій редакції книжки „Визначник птахів УРСР” (Воїнственський, Кістяківський, 1962) як для назв родів, так і видів вжито форму з протилежним розміщенням слів – „іменник + прикметник”. Так само вчинили й автори наступних україномовних випусків про птахів у серії „Фауна України” (Зубаровський, 1977; Смогоржевський, 1979). Утім питання надійного розпізнавання деяких назв родів і видів у цьому випадку також не було розв’язано, що створювало певну плутанину в номенклатурі.

Спробу вирішення цієї проблеми зроблено у спеціалізованій праці „Російсько-українсько-латинський зоологічний словник” (Маркевич, Татарко, 1983). Проте запропоновані нововведення врешті виявилися надто громіздкими для вжитку і водночас створили оманливе враження у сприйнятті форми видових назв. Автори словника встановили правило, за яким, по-перше, двослівні назви певних родів укладали виключно за формою „прикметник + іменник”, а по-друге, ця конструкція була жорсткою: хоча вона складалася з двох слів, проте виконувала функцію однослівної назви роду – словосполучення „прикметник + іменник” урівнювалось з однослівним іменником. Відповідно назву виду конструювали так: „назва роду [прикметник + іменник] + видове прикметникове означення”. Назва певного роду без змін мала бути повторена в кожній з назв видів, що належали до цього роду.

Відтак були утворені фактично трислівні назви видів, від сприйняття яких нерідко виникає формально логічна думка, що прикметник стоїть перед іменником. Даючи приклади вжитку назв у формі „прикметник + іменник”, можна наводити саме такі трислівні назви, хоча це буде помилкою, позаяк у них видовим прикметниковим означенням є прикметник у постпозиції, а не інакше. Подальша практика використання назв птахів вітчизняної фауни продемонструвала недоцільність впровадження таких тріноменів. Якщо автори словника запропонували, наприклад, такі назви: „біла куріпка звичайна”, „гірська гуска індійська”, „довгохвоста синиця звичайна”, „тонкодзьоба очеретянка жовтувата”, то у вжитку залишилися традиційні двослівні назви відповідних видів: „куріпка біла”, „гуска гірська”, „синиця довгохвоста”, „очеретянка тонкодзьоба”.



Для того, щоб кожен рід вітчизняної фауни одержав свою індивідуальну назву, від двослівної форми назв родів не варто відмовлятися. Так, у словацькій номенклатурі птахів світу родові назви виключно однослівні, іменникові (Kovalik a kol., 2010), але в ній кілька споріднених родів нерідко іменують однією й тією самою назвою, що порушує правило індивідуалізації назви кожної таксономічної одиниці в класифікаційній системі, яке діє в латинській номенклатурі. Зазначена особливість вживання назв родів у словацькій називничій системі птахів може спричиняти значну плутанину.

Тож аби розмежувати подібні назви родів і видів у вітчизняному називництві птахів, запропоновано, щоб назви родів були утворені за формою „прикметник + іменник”, що властиво значній кількості першоджерел, і подано з великої літери в якості індивідуалізованих означень, а назви видів були укладені за традиційною формою „іменник + прикметник” і наведено з малої літери, подібно до слів загальної лексики (Фесенко, 2007). При тому на відміну від підходу О. П. Маркевич та К. І. Татарка (1983) в назві виду може бути повторено лише іменникову частину назви роду, до якого він належить, тобто в цьому випадку видова назва матиме форму біномена навіть тоді, коли назва відповідного роду є двослівною.

Запропоноване правило наведення назв родів вжито в найостаннішому і поки що найповнішому переліку складу птахів вітчизняної орнітофауни (Фесенко, Бокотей, 2007). Ним стали широко послуговуватися й надалі.

## Висновки

У фауністичних україномовних зведеннях, що стосуються птахів нашої країни, і в спеціальних працях з орнітономенклатури за останнє сторіччя усталилася традиція подавати вітчизняні назви видів птахів за порядком, прийнятим в латинській номенклатурі, а саме за формою „назва роду [іменник] + прикметникове видове означення”. Протилежне розміщення слів у видовій назві, тобто „прикметник + іменник”, траплялося у таких наукових джерелах лише інколи. Назву „волове очко” – ідіому – наведено майже в усіх проаналізованих першоджерелах; порядок слів у ній не можна змінювати.

У наукових вітчизняних першоджерелах стало традиційним наводити двослівні назви родів птахів, що відрізняє нашу національну номенклатуру від латинської. Родові двослівні назви подавали в них за формою як „прикметник + іменник”, так і формою „іменник + прикметник”. Для уникнення збігів у використанні подібних двослівних назв родів і видів птахів у першому десятилітті поточного століття було запропоновано подавати родові назви із двох слів, на відміну від назв видів, виключно за формою „прикметник + іменник”. У родовій назві перше слово слід писати з великої літери, щоб таким способом підкреслити індивідуалізацію кожної родової назви.

## Література

Бокотей А. А., Дзюбенко Н. В., Горбань І. М., Кучинська І. В., Башта А.-Т. В., Пограничний В. О., Бучко В. В., Сенік М. А. Гніздова орнітофауна басейну Верхнього Дністра. – Львів, 2010. – 400 с.



- Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнєї и замітка о волоськімъ-павуку. – Львів, 1864. – Ч. 1. – 18 с.
- Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнєї. – Львів, 1869. – Ч. 2. – 40 с.
- Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнєї. – Львів, 1872 а. – Ч. 4. – 24 с.
- Верхратський І. Початки до уложення номенклатури и терминології природописної, народнєї. – Львів, 1872 б. – Ч. 5. – 40 с.
- Верхратский І. Нові знадоби номенклатури і термінології природописної, народної, збирані між людом // 36. математично-природописно-лікарської секції НТШ. – Львів, 1908. – Т. XII. – 84 с.
- Верхратський І. Зоологія на низші класи середніх шкіл. Після четвертого видання переробив Микола Мельник. – Львів, 1922. – 190 с.
- Воїнственський М. А. Птахи. – Київ, 1984. – 300 с.
- Воїнственський М. А., Кістяківський О. Б. Визначник птахів УРСР. – [1-ше вид.]. – Київ, 1952. – 352 с.
- Воїнственський М. А., Кістяківський О. Б. Визначник птахів УРСР. – 2-ге вид. – Київ, 1962. – 372 с.
- Зубаровський В. М. Хижі птахи. – Київ : Наук. думка, 1977. – 330 с. – (Фауна України. Птахи; Т. 5. Вип. 2).
- Кістяківський О. Б. Курині. Голуби. Рябки. Пастушки. Журавлі. Дрофи. Кулики. Мартини. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1957. – 432 с. – (Фауна України. Птахи; Т. 4).
- Марисова І. В., Талпош В. С. Птахи України. – Київ: Вища школа, 1984. – 184 с.
- Маркевич О. П., Татарко К. І. Російсько-українсько-латинський зоологічний словник : Термінологія і номенклатура. – Київ: Наук. думка, 1983. – 410 с.
- Смогоржевський Л. О. Гагари. Норці. Трубноносі. Веслоногі. Голінасті. Фламінго. – Київ: Наук. думка, 1979. – 188 с. – (Фауна України. Птахи; Т. 5. Вип. 1).
- Український правопис. – Київ: Наук. думка, 2012. – 288 с.
- Фесенко Г. Форми українських назв родового рівня в класифікації птахів фауни України // Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна. – 2007. – Вип. 43. – С. 3–12.
- Фесенко Г. Птахи садів і парків Києва. – Кривий Ріг: Вид-во „Мінерал”, 2010. – 236 с.
- Фесенко Г. В., Бокотей А. А. – Птахи фауни України: польовий визначник. – Київ: Новий друк, 2002. – 416 с.
- Фесенко Г. В., Бокотей А. А. Анований список українських наукових назв птахів фауни України (з характеристикою статусу видів). – [3-є вид.]. – Київ; Львів, 2007. – 112 с.
- Форманюк О. А., Кивганов Д. А., Гайдаш А. М. Первая регистрация бурой пеночки (*Phylloscopus fuscatus*) в Украине // Беркут. – 2012. – Т. 21, вип. 1–2. – С. 205–206.
- Червона книга України. Тваринний світ / Редкол.: М. М. Щербак (відп. ред) та ін. – Київ: Вид-во „Українська енциклопедія”, 1994. – 464 с.
- Червона книга України. Тваринний світ / За ред. І. А. Акімова. – Київ : Глобалконсалтинг, 2009. – 624 с.
- Червона книга Української РСР. – Київ : Наук. думка, 1980. – 504 с.
- Шарлемань М. Словник зоологічної номенклатури : Назви птахів. – Київ: Держ. вид-во України, 1927. – Ч. 1. – 63 с.
- Шарлемань М. В. Птахи УРСР. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1938. – 266 с.

Bird names in Ukrainian // Multilingual European Bird Dictionary, Megabyte\_data. – 2017.  
– <https://goo.gl/TU4mTv>  
Kovalik P., Pačenovský S., Čapek M., Topercer Já. Slovenské mená vtákov sveta. – Bratislava,  
2010. – 396 s.  
Welcome to Avibase // Avibase – the world bird database. – 2017. – <https://goo.gl/hqFTMd>

## References

- Multilingual European Bird Dictionary*: Bird names in Ukrainian. (2017). Retrieved from <https://goo.gl/TU4mTv>
- Bokotei, A.A., Dziubenko, N.V., Gorban, I.M., Kuchynska, I.V., Bashta, A.-T.V., Pohranychny, V. O., ... Senyk, M. A. (2010). *Breeding avifauna of Upper Dnister Basin*. Lviv. [in Ukrainian]
- Fesenko, H. (2010). *Birds of gardens and parks of Kyiv*. Kryvyi Rih: Print house “Mineral”. [in Ukrainian]
- Fesenko, H. (2007). Forms of the Ukrainian names of genus rank in classification of bird fauna of Ukraine. *Visnyk of Lviv University: Biology series*, (43), 3–12. [in Ukrainian]
- Fesenko, H.V., & Bokotei, A. A. (2002). *Birds of fauna of Ukraine: the field guide*. Kyiv: Print house “Novy druk”. [in Ukrainian]
- Fesenko, H. V., & Bokotei, A. A. (2007). *The Annotated List of the Ukrainian Scientific Names of the Bird Species Belonging to the Fauna of Ukraine (with Characteristics of Status of the Species)*. (3rd ed.). Kyiv - Lviv. [in Ukrainian]
- Formaniuk, O. A., Haidash, A. M., & Kivhanov, D. A. (2012). First Record of the Dusky Warbler (*Phylloscopus fuscatus*) in Ukraine. *Berkut*, 21 (1–2), 205–206. [in Russian]
- Kistiakivsky, O. B. (1957). *Grouses and partridges. Pigeons and doves. Crakes, rail and coot. Cranes. Bustards. Waders. Gulls and terns*. Kyiv: Print house at Academy of Sciences of UkSSR. (*Fauna of Ukraine: Birds*, 4). [in Ukrainian]
- Kovalik, P., Pačenovský, S., Čapek, M., & Topercer, Já. (2010). *Slovenské mená vtákov sveta*. Bratislava.
- Markevych, O. P., & Tatarko, K. I. (1983). *Russian, Ukrainian and Latin Zoological Dictionary: Terminology and Nomenclature.* : (p. 410). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
- Marysova, I.V., & Talposh, V.C. (1984). *Birds of Ukraine*. Kyiv: Vyscha shcola. [in Ukrainian]
- Akimov, I. A. (Ed.). (2009). *Red Data Book of Ukraine. Animal Kingdom*. Kyiv: Global Consulting. [in Ukrainian]
- Shcherbak, M. M. (Ed.). (1994). *Red Data Book of Ukraine. Animal Kingdom*. Kyiv: Print house “Ukrainska encyklopedia.” [in Ukrainian]
- Red Data Book of Ukrainian SSR*. (1980). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
- Scharlemann, M.V. (1927). *Dictionary of Zoological Nomenclature: Bird Names*: (p. 63). Kyiv: State print house of Ukraine. [in Ukrainian]
- Scharlemann, M.V. (1938). *Birds of UkSSR*. Kyiv: Print house at Academy of Sciences of UkSSR. [in Ukrainian]
- Smohorzhevsky, L. O. (1979). *Divers. Grebes. Shearwaters and storm-petrel. Pelicans and cormorant. Herons, storks and ibises. Flamingo*. Kyiv: Naukova dumka. (*Fauna of Ukraine: Birds*, 5 (1) ). [in Ukrainian]



- The Ukrainian orthography*. (2012). Kyiv: Naukova dumka. [in Ukrainian]
- Verkhratsky, I. (1864). *Beginnings at compiling of popular and natural nomenclature and terminology as well as note about tarantula wolf spider*. (Vol. 1). Lviv. [in Ukrainian]
- Verkhratsky, I.(1869). *Beginnings at compiling of popular and natural nomenclature and terminology*. (Vol. 2). Lviv. [in Ukrainian]
- Verkhratsky, I.(1872 a). *Beginnings at compiling of popular and natural nomenclature and terminology*. (Vol. 4). Lviv. [in Ukrainian]
- Verkhratsky, I. (1872 б). *Beginnings at compiling of popular and natural nomenclature and terminology*. (Vol. 5). Lviv. [in Ukrainian]
- Verkhratsky, I. (1908). New data on popular and natural nomenclature and terminology taken among people. *Transaction of Mathematics, Nature and Medicines Section of Shevchenko Scientific Society*, 5, 84. [in Ukrainian]
- Verkhratsky, I. (1922). *Zoology for elementary classes of secondary school*. Lviv. [in Ukrainian]
- Voinstvensky, M. A. (1984). *Birds*. Kyiv. [in Ukrainian]
- Voinstvensky, M. A., & Kistiakivsky, O. B. (1952). *Guide to birds of UkSSR* (1st ed.). Kyiv. [in Ukrainian]
- Voinstvensky, M. A., & Kistiakivsky, O. B. (1962). *Guide to birds of UkSSR*. (2nd ed.). Kyiv. [in Ukrainian]
- Avibase – the world bird database. (2017). Retrieved from <https://goo.gl/hqFTMd>
- Zubarovsky, V. M. (1977). *Birds of prey*. Kyiv: Naukova dumka. (*Fauna of Ukraine: Birds*, 5(2) ). [in Ukrainian]

Рукопись поступила в РІСО 12.06.2018